પ્રવચન નં. ૧૦, ગાથા-૫ થી ૭ ગુરુવાર, જેઠ સુદ ૧૪, તા. ૧૮-૦૬-૧૯૭૦

'અબ કહતે હૈં કિ-જો તપ ભી કરતે હૈં...' તપ એટલે મુનિપણું પાળે. પંચમહાવ્રત, અઠ્યાવીસ મૂળગુણ (પાળે) પણ **'સમ્યક્ત્વરહિત હોતે હૈં ઉન્હેં સ્વરૂપકા લાભ નહીં હોતા.'** આત્માના સ્વરૂપનો અનુભવ, સ્વરૂપનો લાભ નથી તો ઇ તપની ક્રિયાથી પણ આત્માને કંઈ લાભ નથી. અનંતવાર કર્યું. આવે છે ને?

सम्मत्तविरहिया णं सुट्ठु वि उग्गं तवं चरंता णं।

ण लहंति बोहिलाहं अवि वाससहस्सकोडीहिं।।५।।

અર્થ :- 'જો પુરુષ સમ્યક્ત્વસે રહિત હૈં...' શુદ્ધ જૈનદર્શન એવું નિર્ગ્રંથપણું, એની અંતરમાં સ્વસન્મુખની શ્રદ્ધાનો જ્યાં અભાવ છે, સમકિત રહિત છે, એ ભલે **'સુષ્ઠુ અર્થાત્**

ભલીભાંતિ ઉગ્ર તપકા આચરણ કરતે હૈં...' જૈન સંપ્રદાયમાં રહીને, દિગંબર સંપ્રદાયમાં રહીને. સુષ્ઠુ કહ્યું ને? એની તો વાત શું પણ જૈન સંપ્રદાયમાં રહીને એનું આચરણ પંચમહાવ્રત, અઠ્યાવીસ મૂળગુણ બરાબર કરે, નિરતિચાર એવા વ્રત, તપને પાળે. '**ઉગ્ર તપકા આચરણ કરતે હૈં...**' માસ-માસ ખમણના અપવાસ, છ-છ મહિનાના અપવાસ (કરે). એવી ક્રિયા કરે તોય '**વે બોધિ અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય જો અપના સ્વરૂપ હૈ ઉસકા લાભ પ્રાપ્ત નહીં કરતે;...**' એ ક્રિયા તો વિકલ્પ છે.

'**સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય જો અપના સ્વરૂપ...**' દેખો! ભગવાનઆત્માનું સ્વરૂપ જ એવું છે, કહે છે. સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર એવી જે પર્યાય છે એનો પિંડ પોતે આત્મસ્વરૂપ છે. એવા વિકલ્પની આટલી હજાર, લાખ, અનંત વાર ક્રિયા કરે તો પણ તે આત્માના સ્વરૂપ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રને (પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ). બોધિ શબ્દ છે ને? ત્રણેય ભેગા લીધા. '**સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય જો અપના સ્વરૂપ...**' એમ. આત્મા યથાર્થ વસ્તુ કહીએ તો સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય શ્રદ્ધાગુણમાં અનંતી પડી છે. જ્ઞાનમાં સમ્યગ્જ્ઞાનની પર્યાય અનંતી છે. ચારિત્રગુણમાં શાંતિ, સ્થિરતા આદિની પર્યાય અનંતી છે. એવું જે નિજ સ્વરૂપ, એમાંથી પ્રાપ્ત થયેલ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની પ્રાપ્તિ, એમાંથી થઈ, એ આવી ક્રિયાકાંડથી થાય નહિ. એ સાધન છે ને. સાધન છે ને, એમ કહે છે ને? પહેલા એ આવે ને? ના પાડે છે. પહેલા આવું સાધન અનંત વાર કર્યું તો પણ કાંઈ સાધ્ય તો થયું નહિ.

મુમુક્ષુ :- આવે..

ઉત્તર :- ઇ તો થાય તો એને વ્યવહાર સાધનનો ઉપચાર અપાય. નિશ્ચય સ્વરૂપનું સાધન શુદ્ધ ચૈતન્યની દૃષ્ટિ, ચૈતન્યનું જ્ઞાન ને ચૈતન્યની લીનતા-રમત, એવી પ્રગટ કરે તો એને આવા વિકલ્પ હોય એને વ્યવહાર સાધનનો આરોપ ઉપચારથી કરે. (બાકી) સાધન-ફાધન છે જ નહિ. સેઠી! કથન છે કે નહિ એમાં? હજારો, કરોડ વર્ષથી... પેલામાં પણ એમ આવે છે. અજ્ઞાની ગમે એટલા વર્ષ કરે તો પણ જ્ઞાની .... અંતર્મુહૂર્તમાં એને કપાય. આવે છે ને? એમાંથી ઊંધો અર્થ કરે છે. એટલો પણ ખપે છે ને! માટે એ જ્ઞાની છે. એમ. આ તો ત્રણ ગુપ્તિ સહિતની સ્થિરતાવાળો છે, એટલું કહી એ ન ખપાવી શકે એમ (કહ્યું). એવો અર્થ કરે છે ને?

કહે છે, કરોડ, અબજો વર્ષ સુધી, અરે...! અનંત ભવ સુધી. અનંત મનુષ્યપણાના ભવમાં મુનિપણું લે ભલે અનંતે કાળે, એમાં પણ અનંતે કાળે મનુષ્યપણામાં બહાર નીકળે. સમજાણું? અને તે પણ સુષ્ઠુ-બરાબર. એમ. નિરતિચાર. કપટથી જગતને દેખાડવા માટે નહિ. માટે સુષ્ઠુ શબ્દ વાપર્યો. જૈન સંપ્રદાયમાં દિગંબર સંપ્રદાયમાં જન્મી એને અનંત કાળે ભલે મળે પણ અનંત વાર એવી પંચમહાવ્રતને અઠ્યાવીસ મૂળગુણની ક્રિયા, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ, એવી ક્રિયા અનંત વાર કરે તો પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પોતાનું નિજ સ્વરૂપ (પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ). કારણ કે રાગ તો પર સ્વરૂપ છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

પેલા કહે, વ્યવહાર સાધન છે, વ્યવહાર સાધન છે. નિમિત્ત અકિંચિત્કર માને એ જૈનદર્શનના શત્રુ છે, એવું આવ્યું છે. નિમિત્ત અકિંચિત્કર માને..

આચાર્ય તો કહે છે કે ઘડો કરવામાં અમે કંઈ કુંભારને દેખતા નથી. માટીથી ઘડો થાય છે. નિમિત્તથી થતું નથી એમ અમે દેખીએ છીએ એમ તો કહે છે. (કુંભારથી ઘડો થતો) દેખતા નથી, અમે તો માટીથી ઘડો થાય છે એમ દેખીએ છીએ. દરેક દ્રવ્યના પર્યાય ઉત્પન્ન.... ૩૭૨ ગાથા, ૮૬મી ગાથા. લ્યોને. દરેક દ્રવ્યની પર્યાયનો ઉત્પાદ પરથી અમે જોતા નથી. ઉત્પન્ન થતું નથી ત્રણકાળમાં. પોતાનો પર્યાય, દરેક દ્રવ્યનો. દાખલો આપ્યો છે. સમય સમયનો દરેક દ્રવ્યનો પર્યાય પરથી ઉત્પન્ન થાય એમ અમે દેખતા નથી. પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. એમાં શું બાકી રાખ્યું? આહાહા..!

ક્યાંથી નીકળીને આવ્યો? વનસ્પતિમાંથી નીકળીને જૈન ... અનંતે કાળે માણસ થાય. એમાંય કહે છે કે કોઈ કોઈવાર આવું ચારિત્ર એટલે પંચમહાવ્રતઆદિ લ્યે, તોય અનંત વાર એણે એવું કર્યું. છતાં એનાથી સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ ન થઈ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય જો અપના સ્વરૂપ...' ચારિત્રમય એટલે પોતાના નિજ સ્વરૂપનો આશ્રય અને એની જે પરિણતિ, **'ઉસકા લાભ પ્રાપ્ત નહીં કરતે;...'** આવી ક્રિયાકાંડ અનંત વાર કરે તો પણ સ્વરૂપના આશ્રયના લાભની પ્રાપ્તિ ન થાય, એમ આમાં કહ્યું છે. ભેદનું આવ્યું ને? ભેદ સાધ્ય-સાધક. એમાં પણ એ આવ્યું. રાગ સાધન ભેદ છે અને સાધ્ય નિર્મળ શુદ્ધ પૂર્ણ, એ વાત જ ખોટી છે. એથી મળે નહિ અનંત વાર, કહે છે. આહાહા..!

અરે..! માંડ નીકળ્યો. નિગોદથી એકેન્દ્રિયથી. પાછો જ્યાં જન્મ્યો અને જે ધર્મની બાહ્ય પ્રવૃત્તિમાં આવ્યો એને કુળ નભાવવા ત્યાં આગળ મથી, મથી ગયો, પણ કહે છે કે એવી ક્રિયા તો અનંત વાર (કરી). મનુષ્યપણું ઘણે કાળે મળે. એમાં આવું ચારિત્ર આવા વ્રતાદિ વ્યવહાર, એ પણ ઘણે કાળે ચારિત્ર લીધું. કંઈ બધાને એવું ચારિત્ર થાય? એવા એવા અનંત કાળમાં એવા વ્રતાદિ લીધા. બ્રહ્મચર્ય બહારના પાળ્યા, પણ અંદર બ્રહ્મસ્વરૂપ આત્માના સ્વરૂપનો લાભ થયો નહિ. આહાહા..! કહો, સમજાણું કાંઈ? દિશાફેરની વાત છે ને! પંચમહાવ્રત, અઠ્યાવીસ (મૂળગુણ પાળવા) એ તો પરના લક્ષવાળી દશા છે. દિશા પણ વિદિશા છે. આખી વાત જ ફેર છે. જુઓ! આ દર્શન-સમ્યગ્દર્શનની મહિમા!! આહા..!

'યદિ હજાર કોટિ વર્ષ તક તપ કરતે રહે...' એટલે કે અનંત કાળ એવું તપ કરે એમ. **'તબ ભી સ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી.'** પણ જે સાધન નથી એનાથી પ્રાપ્તિ કેમ થાય? સાધન તો સવારમાં આવ્યું હતું ને? વસ્તુ ચૈતન્ય ભગવાન આનંદસ્વરૂપની પર્યાયમાં પ્રાપ્તિ, એ સાધન છે. એ પર્યાય નિર્મળ એ સાધન છે. સવારમાં આવ્યું હતું ને? સંસિદ્ધિ, સિદ્ધિ, રાધ આ સાધનથી તો અનંત ભવ કર્યા, કહે છે. આહાહા..! મનુષ્યપણા ઘણે કાળે મળ્યા, એવા અનંતા, એમાં ઘણે કાળે પંચમહાવ્રત લીધા એવા અનંતા પાછા. સમજાણું કાંઈ? તો પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રમય એવું પોતાનું નિજ સ્વરૂપ, એના લાભની પ્રાપ્તિ એના વડે તો થઈ નહિ.

'યહાં ગાથામેં દો સ્થાનોંપર 'ણં' શબ્દ હૈં...' બે ઠેકાણે આવ્યું છે ને? **'णं' 'चरंता णं' 'सम्मत्तविरहिया णं' 'चरंता णं'**. 'ણં' આવ્યો છે ને? સંસ્કૃતમાં ... **'ઉસકા અર્થ વાક્યકા અલંકાર હૈ.'** એ વાક્યનો અલંકાર છે. શબ્દોનો એ અલંકાર છે.

ભાવાર્થ :- 'સમ્યક્‌ત્વકે બિના હજાર કોટિ વર્ષ તપ કરનેપર ભી..' હજાર, કરોડ વર્ષ તપ કરે તોભી **'મોક્ષમાર્ગકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી.'** સમજાણું? .. ઇ તો સાધારણ છે. ... 'જો પુરુષ સમકિત રહિત હૈ, ભલી પ્રકાર હજાર, કોટિ વર્ષ તક કઠિન તપસ્યા કરે તો ભી ઉન્હેં રત્નત્રય પ્રાપ્ત નહીં હોતા.' એટલું. સમકિત વિના હજાર, કરોડ વર્ષ તપ કરે. પણ જે વસ્તુનું સ્વરૂપ જ નથી એ દ્વારા કરે તો એમાં વસ્તુની ક્યાંથી પ્રાપ્તિ થાય? એમ કહે છે. એ ક્રિયાકાંડના શુભભાવો વસ્તુનું સ્વરૂપ જ નથી. અને સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર તે વસ્તુના સ્વરૂપમાં પડ્યા છે. સમજાય છે કાંઈ? આહા..! આ ક્યાં એનામાં છે? આ તો મફતનો વિકલ્પ ઊભો કરીને બધું કરે છે. એમાંથી ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય? સમજાણું કાંઈ?

'મોક્ષમાર્ગકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી.' મોક્ષમાર્ગ. **'યહાં હજાર કોટિ કહનેકા તાત્પર્ય ઉતને હી વર્ષ નહીં સમજના, કિન્તુ કાલકા બહુતપના બતલાયા હૈ.'** એ તો કાળનું ઘણાપણું જણાવ્યું છે. આ જરી પાછળનો શબ્દ મળતો નથી બરાબર. પંડિતજી મેળવી શકતા નથી. અમે તો, અમારે શબ્દનો ખ્યાલ નથી.

'તપ મનુષ્ય પર્યાયમેં હી હોતા હૈ, ઇસલિયે મનુષ્યકાલ ભી થોડા હૈ,...' મનુષ્યકાળ થોડો અને તપસ્યા ઘણી વાર કરી એવા મનુષ્યપણામાં પણ. **'ઇસલિયે તપકા તાત્પર્ય યહ વર્ષ ભી બહુત કહે હૈં.'** એમ કાંઈક છે પણ બહુ મેળ ખાતો નથી. તમે તો આમાં મેળવી દ્યો. એય..! મનુષ્યપણું મળે છે ઘણે કાળે, તો પણ બીજાની અપેક્ષાએ થોડું છે. અને એમાં પણ અનંત અનંત વાર એવું કરે તો પણ આત્માનો લાભ મળતો નથી. ઘણા ભવ તો બીજામાં જાય છે. મનુષ્યપણાનો કાળ થોડો. માંડ મનુષ્યપણું ઘણે કાળે મળે અને તે પણ મનુષ્ય.... એવામાં આવા અનંતવાર કરે તો પણ સ્વના આશ્રયની દૃષ્ટિ વિના એને આ ત્રણનો લાભ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર થાય નહિ. લ્યો.

ऐसे पूर्वोक्त प्रकार सम्यक्त्वके बिना चारित्र, तपको निष्फल कहा है। अब सम्यक्त्व सहित सभी प्रवृत्ति सफल है – ऐसा कहते हैं :–

ગાથા-૬

सम्मत्तणाणदंसणबलवीरियवड्ढमाण जे सव्वे।
कलिकलुसपावरहिया वरणाणी होंति अइरेण।।६।।

सम्यक्त्वज्ञानदर्शनबलवीर्य वर्धमानाः ये सर्वे।
कलिकलुषपापरहिताः वरज्ञानिनः भवंति अचिरेण।।६।।

સમ્યક્ત્વ-દર્શન-જ્ઞાન-બલ-વીર્યે અહો! વધતા રહે;
કલિમસરહિત જે જીવ, વરજ્ઞાનનો અચિરે લહે. ૬.

अर्थ :– जो पुरुष सम्यक्त्व ज्ञान, दर्शन, बल, वीर्यसे वर्धमान हैं, तथा कलिकलुषपाप अर्थात् इस पञ्मकालमें मलिन पापसे रहित हैं वे सभी अल्पकालमें वरज्ञानी अर्थात् केवलज्ञानी होते हैं।

भावार्थ :– इस पंचमकालमें जड़–वक्र जीवोंके निमित्तसे यथार्थ मार्ग अपभ्रंश हुआ है। उसकी वासनासे जो जीव रहित हुए वे यथार्थ जिनमार्गके श्रद्धानरूप सम्यक्त्वसहित ज्ञान–दर्शनके अपने पराक्रम – बलको न छिपाकर तथा अपने वीर्य अर्थात् शक्तिसे वर्धमान होते हुए प्रवर्तते हैं, वे अल्पकालमें ही केवलज्ञानी होकर मोक्ष प्राप्त करते हैं।।६।।

ગાથા-૬ ઉપર પ્રવચન

'ऐसे પૂર્વોક્ત પ્રકાર સમ્યક્ત્વકે બિના ચારિત્ર, તપકો નિષ્ફલ કહા હૈ.' અત્યાર સુધી બેયને નિષ્ફળ કીધું ને? ચોથામાં, પાંચમામાં અને ત્રીજામાં. ત્રીજામાં કહ્યું ને? **'दंसणमूलो धम्मो'** માં. **'અબ સમ્યક્ત્વ સહિત સભી પ્રવૃત્તિ સફલ હૈ...'**

सम्मत्तणाणदंसणबलवीरियवड्ढमाण जे सव्वे।
कलिकलुसपावरहिया वरणाणी होंति अइरेण।।६।।

અર્થ :- 'જો પુરુષ...' જે કોઈ આત્મા **'સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, દર્શન, બલ, વીર્યસે વર્ધમાન હૈ,...'** દેખો! જે કોઈ પુરુષ ભગવાનઆત્મા, એની પ્રતીતિ-સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાનમાં પણ વધારે જાય છે, વર્ધમાન છે. દર્શનમાં દેખવામાં પણ વર્ધમાન ઉપયોગ છે. બળ, વીર્ય. બે લીધા છે. બળ, વીર્ય. બળ, વીર્ય મૂળ તો અંદરનો પુરુષાર્થ છે. બળ, વીર્યનો અર્થ થાય છે જુદો જુદો. એ બહાર ... **'તથા કલિકલુષપાપ...'** કહીએ. બળવીર્ય શું કર્યો... છઠ્ઠી ગાથા છે ને? ... દર્શન સત્તા અવલોકન માત્ર. એમ કહે છે. નિજ વીર્ય બળ એ નિજ વીર્ય ... એમ બળનો અર્થ નીચે ગોપવતો નથી. ... બસ, એટલું. વીર્ય આત્મશક્તિ, કીધું. પેલું બળને ગોપવતો નથી અને આત્મશક્તિ ફોરવે છે. બેને જુદા પાડ્યા છે. 'वीर्येनात्मशक्तिया पुरुषार्थः वर्धमानाः' વર્તમાન પુરુષાર્થ વર્તે છે. ....

જે પુરુષ આત્માનું સમકિત-દર્શનશુદ્ધિ, આત્માનું જ્ઞાન, આત્માનો દર્શનઉપયોગ, બળ, વીર્ય જે મળ્યું છે તેને ગોપવતો નથી અને વીર્ય ફોરવે છે. અસ્તિ-નાસ્તિ કરી છે. અસ્તિ-નાસ્તિ કરીને બે અર્થ જુદા પાડ્યા છે. આત્મવીર્ય ફોરવે છે. ડીગ્રી વર્ધમાન હૈં ચડતી એણે કરી. માણસ

કહે છે ને બહારમાં? પૈસા સરખા હોય (તો એમ કહે), આ તો ચડતી ડિગ્રી છે. નથી કહેતા? સંસારમાં નથી તમને? છોકરા સારા હોય, ફલાણું હોય, પૈસા હોય તો ચડતી ડિગ્રી એમાં કોઈ સારી કન્યા દેવા આવ્યા હોય ને ના પાડે, તો કહે, આ તો... એ.. 'ધીરૂભાઈ'! એમ કહે છે કે નહિ? કહે છે, એવું સાંભળેલું હોય લોકોમાં. ચડતી ... અહીં તો ચડતી ડિગ્રીમાં વૃદ્ધિ કરી એમ કહે છે. આત્માના સમ્યગ્દર્શનની નિર્મળતા વધારે, જ્ઞાનની સ્વસંવેદનની (નિર્મળતા વધારે). સમજાણું? ચારિત્ર ન આવ્યું. એમાં આ આવ્યું. બળ ને વીર્ય, એમાં ચારિત્ર આવ્યું. સમજાણું કાંઈ? વીર્યને ફોરવે છે, અંતર સ્વરૂપમાં, હોં! વીર્યનો ઉઘાડ છે એને ગોપવતો નથી. એ ચારિત્ર એમાં આવી ગયું. એમ કરી વર્ધમાન છે. અંદરમાં પુરુષાર્થની, અંતર દ્રવ્ય સ્વભાવની જાગૃતિ વર્ધમાન છે.

'કલિકલુષપાપ...' કહીએ. કલિકલુષપાપ **'અર્થાત્ ઇસ પંચમકાલકે મલિન પાપ...'** કળિકાળ છે ને? કળિકાળ. કળિકાળ કલુષપાપ. પંચમકાળમાં મલિન પાપથી **'રહિત હૈ...'** મહા અટપટો પંચમકાળ એવો છે, જુઓને! મિથ્યાશ્રદ્ધાના જોર, મિથ્યાત્વના ભાવના જોર, અહીં ચમત્કાર થયો ને ઢીકણું થયું, એવા બધા મિથ્યાત્વના જોર છે. **'વે સભી અલ્પકાલમેં વરજ્ઞાની અર્થાત્ કેવલજ્ઞાની હોતે હૈં.'** આવા જીવ જે સ્વરૂપની અંતર શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, બળ, વીર્ય ફોરવે છે તે પંચમકાળના મહા મિથ્યાત્વના આગ્રહના પાપ, એનાથી રહિત થયેલો થકો. પંચમકાળનું એ મોટું મહાપાપ કહ્યું છે. ધર્મ દુર્લભ થઈ પડ્યો પંચમકાળમાં. જૈનમાં જન્મ્યાને પણ મિથ્યાત્વના લાકડા એટલા આકરા (છે). એવા ભાવને છોડીને **'સભી અલ્પકાલમેં વરજ્ઞાની અર્થાત્ કેવલજ્ઞાની હોતે હૈં.'** લ્યો. વર જ્ઞાની થાય, કેવળજ્ઞાન ઇ પામશે. પંચમકાળમાં આવા મિથ્યાત્વ આદિના આગ્રહનો (અભાવ કરી) અને પોતાના દર્શન, જ્ઞાન ને બળ, વીર્યની સ્ફુરણાથી સ્વરૂપનું સાધન કરે છે એ અલ્પકાળમાં મોક્ષને પામશે, લ્યો. સમજાણું? ટીકાકારે આ 'વર' શબ્દ છે ને? તીર્થંકર થઈને કેવળ પામશે, એમ કરીને નાખ્યું છે. વર ઘણીવાર નાખે છે. વરજ્ઞાન છે ને? વરજ્ઞાન. કેવળજ્ઞાન તો પામશે પણ તીર્થંકર થઈને કેવળજ્ઞાન પામશે. સંસ્કૃત ટીકામાં છે. નાખે છે, ઘણી વાર નાખે છે. **'વરજ્ઞાની અર્થાત્ કેવલજ્ઞાની હોતે હૈં.'**

ભાવાર્થ :- 'ઇસ પંચમકાલમેં જડ-વક્ર જીવોંકે...' સત્યને સમજવા માટે એટલી વિરાધના, એટલો વિરોધ (કરે). જ્ઞાનીઓની વાતમાં સૂક્ષ્મમાં પણ.. આહાહા..! **'જડ-વક્ર જીવોંકે નિમિત્તસે યથાર્થ માર્ગ અપભ્રંશ હુઆ હૈ.'** ખરો માર્ગ જૈનના સંપ્રદાયમાં (અપભ્રંશ થયો છે). શ્વેતાંબર, સ્થાનકવાસી, તેરાપંથી જુઓને! એમાંય કેટલાય પેટા ભેદો હશે અંદર. બધાએ યથાર્થ માર્ગને અપભ્રંશ કરી નાખ્યો. એમાંથી આ તત્ત્વનું વાસ્તવિક સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, બળને પામવું મહાદુર્લભ છે. સમજાણું કાંઈ?

આ .. રસ્તામાં કહેતો હતો, પેલો વિષય ચાલતો હતો એમાં સાથે હતો. લીલોતરી હતી ને? ઇ કહે, આના ઉપર પગ મૂકીએ તો શું થાય? ઘણું દુઃખ થાય ને મરી જાય. વનસ્પતિના જીવો. ત્યારે કહે, આમાંથી માણસ કે દિ' થાય? માણસ તો કો'ક વખતે, કો'ક શુભભાવ એવા આવે

(તો થાય). આમ તો શુભભાવ ક્ષણે ક્ષણે એને થાય છે. શુભ-અશુભ, શુભ-અશુભ (થાય છે) પણ એવો શુભભાવ મનુષ્યપણાનો આવે ત્યારે (થાય). એ તો મહાદુર્લભ છે. માણસપણું (દુર્લભ છે). ત્યારે કહે, આવું દુર્લભપણું મનુષ્ય માટે (છે) તો આત્માનું કામ કરી લેવું જોઈએ. નહિતર આવો દુર્લભ (ભવ ચાલ્યો જશે). અહીં તો તારો બાપ ભણવાનું કહેશે, પછી પરણવાનું કહેશે. કેમ કરીશ તું? એય..!

મુમુક્ષુ :- હમ તો આત્માકા કલ્યાણ કરેંગે.

ઉત્તર :- કરેંગે! આહાહા..! ઇ વનસ્પતિ હેઠે દબાય. હવે જેને હજી જીવ છે એની એને ખબર નથી, બીજાઓ માને ને અંદર અસંખ્ય પડ્યા છે. આ ઊગે છે ને રસ્તામાં? લીલોતરી, ખડ. કેટલા જીવો છે! ઓ..હો..હો...! એમાંથી નીકળીને માણસ થાવું અનંતે કાળે દુર્લભ છે. કેટલાક તો એમાં ને એમાં (જન્મે-મરે). વનસ્પતિમાંથી નિગોદમાં ને નિગોદમાંથી પ્રત્યેકમાં ને પ્રત્યેકમાંથી નિગોદમાં (જાય). આહાહા..! સમજાય છે? અઢી પુદ્ગલ પરાવર્તન કીધું છે. એકેન્દ્રિયમાંથી નિગોદમાં, નિગોદમાંથી પ્રત્યેકમાં, અઢી પુદ્ગલ પરાવર્તન. ઓહોહો..! અઢી પુદ્ગલ પરાવર્તન. એકલા નિગોદમાં રહે તો સીત્તેર ક્રોડાક્રોડી સાગર. નિગોદમાં સ્થૂળ ને સૂક્ષ્મ, સ્થૂળ ને સૂક્ષ્મમાં રહે તો અર્ધપુદ્ગલ. અને નિગોદ અને પ્રત્યેક વનસ્પતિ, પૃથ્વી આદિમાં રહે, એકેન્દ્રિયાદિમાં તો અઢી પુદ્ગલપરાવર્તન (રહે). એમાં આગળ જઈને પૃથ્વી, પાણી, અસંખ્ય ... એમાં ને એમાં. વનસ્પતિ ને પ્રત્યેકમાં, નિગોદમાં, પ્રત્યેકમાં. અને આ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ ને વાયુ એમાં આવે ને ન્યાં જાય, એમાં આવે ને જાય, તો અસંખ્ય પુદ્ગલપરાવર્તન (ફરે). એવી કાયસ્થિતિ છે. અસંખ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તન એકસાથે, હોં! કે દિ' માણસ થાય? અહીં જ્યાં આવ્યો ત્યાં થઈ રહ્યું. બહારના સાચવવામાં, એ ધર્મને નામે આવ્યો ત્યાં પણ બહારની જે અમારી માન્યતા અને અમારા ગુરુ મળ્યા, એમાં ને એમાં બરાબર છે, એને રાખવું. જીવન ગયા એળે એવા.

એવા તો ગયા પણ અહીં તો કહે છે કે પાંચ મહાવ્રતને પાળ્યા. સમજાણું કાંઈ? અઠ્યાવીસ મૂળગુણને પાળ્યા. છતાં આત્માના અંતર દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર વિના એ બધું નિષ્ફળ ગયું. આ જીવો તો પોતાના સ્વરૂપનો આશ્રય લઈ અને જેણે પંચમકાળના આવા યથાર્થ માર્ગના અપભ્રંશ જે થયેલા છે એને છોડીને પોતાના સ્વરૂપનું આરાધન કરે છે એ તો વિરલ પ્રાણી કેવળજ્ઞાનને પામનારા છે, એમ કહે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? કેટલા અટકવાના કારણો? ઓ..હો..હો...! બધાને છોડી. આ પંચમકાળની વાત ચાલે છે ને. કલિકલુષ. કળિકાળના કલુષ ભાવ, મિથ્યા આગ્રહના. મોટા મોટા મુનિ નામ ધરાવે, આચાર્ય નામ ધરાવે. આહાહા..! અને વિપરીત માન્યતાના ઢગલા પોષણ કરે. એવો પંચમકાળ, કળિકાળ (છે). આહાહા..! હારી ગયા જીવતર મનુષ્યપણું. એમાંથી કહે છે, એના ભાવ રહિત થયો, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

પંચમકાળમાં જડ-વક્ર જીવને કારણે, બુદ્ધિ થોડી ને વાંકા ઘણા, પાછા આડા. પોતે જ્યાં છે એનો બચાવ કરીને પોતાની સ્થિતિને સ્થાપે કે બરાબર, અમારો માર્ગ છે, બરાબર માર્ગ છે. હોય

ઊંધા. **'અપભ્રંશ હુઆ હૈ. ઉસકી વાસનાસે જો જીવ રહિત હુએ...'** એવી જેને ગંધ નથી બેઠી એવા ધર્માત્મા પોતાના દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અથવા બળને ફોરવીને જે જીવ **'યથાર્થ જિનમાર્ગકે શ્રદ્ધાનરૂપ...'** પેલામાં યથાર્થ માર્ગથી અપભ્રંશ થયા હતા એમ કીધું હતું. હવે અહીં (કહ્યું) **'યથાર્થ જિનમાર્ગકે શ્રદ્ધાનરૂપ...'** સમકિત સહિત, શ્રદ્ધાન સહિત **'જ્ઞાન-દર્શનકે અપને પરાક્રમ-બલકો ન છિપાકર...'** લ્યો, થોડું નાખ્યું ખરું, હોં! **'અપને પરાક્રમ-બલકો ન છિપાકર તથા અપને વીર્ય અર્થાત્ શક્તિસે...'** લ્યો, નાખ્યું, હોં! ટીકામાંથી થોડું લીધું છે. પોતાનો આત્મા નિર્વિકલ્પ સમ્યગ્દર્શન અને સ્વનું આત્માનું જ્ઞાન અને સ્વનું દર્શન, સત્તાઅવલોકન ઉપયોગ, એવું અને પોતાનું પરાક્રમ-બળ. એને **'ન છિપાકર...'** પોતાનો પુરુષાર્થ છે એને ગોપવે નહિ. કરવાને કાળે તો આ છે, એ વીર્યને કેમ ગોપવે? પ્રમાદ કેમ થવા દે? એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અનંત કાળે આવી જોગવાઈ અંદરમાં, મળી, હવે કહે છે કે એ વીર્યને કેમ ગોપવે?

'તથા અપને વીર્ય અર્થાત્ શક્તિસે વર્ધમાન હોતે હુએ...' લ્યો, મેળવ્યું હવે. પોતાનું વીર્ય, જે શક્તિ વર્ધમાન પુરુષાર્થથી. સ્વભાવ સન્મુખનો પુરુષાર્થ વધારતો જાય છે, એમ કહે છે. આહાહા..! **'વર્ધમાન હોતે હુએ પ્રવર્તતે હૈં, વે અલ્પકાલમેં હી કેવલજ્ઞાની હોકર મોક્ષ પ્રાપ્ત કરતે હૈં.'** લ્યો. એ જીવ પંચમકાળને ઓળંગી આવા કાળમાં જઈ અને અલ્પકાળે કેવળજ્ઞાન પામશે, એમ કહે છે. સમજાણું?

'બનારસીદાસ'ને જુઓને! મરતાં બરાબર ભાન હતું. પણ જીવ ક્યાંક અટક્યો થોડો કાળ. નીકળતાં નીકળતાં વાર લાગી. લોકો વાત કરવા મંડ્યા. પંડિતજીનો જીવ ક્યાંક અટક્યો છે? લોકો કહે છે ને ક્યાંક જીવ ભરાણો છે, નથી કહેતા અહીં? ક્યાંક જીવ રહ્યો છે, ક્યાંક જીવ રહી ગયો છે. નીકળતો નથી. આમને ભાષા બંધ થઈ ગઈ હતી. અને આ વેદન. અંદર દેહ છૂટવાની તૈયારી. માળા! ભાષા ન મળે. મોહને જ્ઞાનના ... ચલે બનારસીદાસ ફેર નહિ આવના. આવા કાળમાં હવે નહિ (આવીએ). ચલે બનારસીદાસ, ફેર નહિ આવના. આવી સ્થિતિમાં હવે અમારો અવતાર હોઈ શકે નહિ. જ્યાં દેહ છૂટતા જરી વાર લાગી, એને ત્યાં આવા કુતર્ક કરે છે, આ તે કેવો સંયોગ? એમ કહે છે. જીવ ક્યાંક ભરાણો લાગે છે. ભરાણો ક્યાં? ધૂળમાં? સાંભળને હવે. અંતર દર્શનમાં છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'અલ્પકાલમેં હી કેવલજ્ઞાની હોકર મોક્ષ પ્રાપ્ત કરતે હૈં.' પરમાત્મપદને પામશે. પેલો ઘણો કાળ મૂક્યો ને? એની સામે અહીં થોડો કાળ મૂક્યો. લાંબે કાળે આવા મહાવ્રત ને ક્રિયાકાંડ કરતા થકા તે સમ્યગ્દર્શનને પામતા નથી, સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરતા નથી. એમ. આ થોડા કાળમાં પોતાના કેવળજ્ઞાનને પામે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? છ ગાથા થઈ.

अब कहते हैं कि – सम्यक्त्वरूपी जलका प्रवाह आत्माको कर्मरज नहीं लगने देता :–

ગાથા-૭

सम्मत्तसलिलपवह्यो णिच्चं हिया ए पवट्टए जस्स।
कम्मं वालुयवरणं बन्धुच्चिय णासए तस्स।।७।।

सम्यक्त्वसलिलप्रवाहः नित्यं हृदये प्रवर्त्तते यस्य।
कर्म वालुकावरणं बद्धमपि नश्यति तस्य।।७।।

સમ્યક્ત્વનીરપ્રવાહ જેના હૃદયમાં નિત્યે વહે,
તસ બદ્ધકર્મો વાલુકા-આવરણ સમ ક્ષયને લયે. ૭

अर्थ :– जिस पुरुषके हृदयमें सम्यक्त्वरूपी जलका प्रवाह निरन्तर प्रवर्तमान है उसके कर्मरूपी रज – धूलका आवरण नहीं लगता, तथा पूर्वकालमें जो कर्मबंध हुआ हो वह भी नाशको प्राप्त होता है।

भावार्थ :– सम्यक्त्वसहित पुरुषको (निरन्तर ज्ञानचेतनाके स्वामित्वरूप परिणमन है इसलिये) कर्मके उदयसे हुए रागादिक भावोंका स्वामित्व नहीं होता, इसलिये कषायों की तीव्र कलुषतासे रहित परिणाम उज्ज्वल होते हैं; उसे जलकी उपमा है। जैसे – जहाँ निरन्तर जलका प्रवाह बहता है वहां बालू – रेत – रज नहीं लगती; वैसे ही सम्यक्त्वी जीव कर्मके उदयको भोगता हुआ भी कर्मसे लिप्त नहीं होता। तथा बाह्य व्यवहारकी अपेक्षासे ऐसा भी तात्पर्य जानना चाहिये कि – जिसके हृदयमें निरन्तर सम्यक्त्वरूपी जलका प्रवाह बहता है वह सम्यक्त्वी पुरुष इस कलिकाल सम्बन्धी वासना अर्थात् कुदेव – कुशास्त्र – कुगुरुको नमस्कारादिरूप अतिचाररूप रज भी नहीं लगाता, तथा उसके मिथ्यात्व सम्बन्धी प्रकृतियोंका आगामी बंध भी नहीं होता।।७।।

ગાથા-૭ ઉપર પ્રવચન

'આગે કહતે હૈં કિ-સમ્યક્ત્વરૂપી જલકા પ્રવાહ આત્માકો કર્મરજ નહીં લગને દેતા :-' 'નહીં લગને દેતા.' આહાહા..! જ્યાં નદીનું પૂર હોય ત્યાં રજ ચોંટે ક્યાં? એમાં દાખલો આપ્યો છે. કોરા ઘડાનો. કોરો ઘડો હોય એને કંઈ રજ ચોંટે નહિ. કોરા ઘડા નવા હોય એને ચોંટે છે ક્યાં? ચીકણું હોય, તેલવાળું હોય તો રજ ચોંટે. કોરો ઘડો સમજતે હૈં? એ દાખલો એમાં

આપ્યો છે.

'સમ્યક્ત્વરૂપી જલકા પ્રવાહ...' એટલે કહે છે કે સમ્યગ્દર્શનનો પ્રવાહ નિત્ય રહ્યો અને એ પ્રવાહના પરિણમનને કારણે આત્માને કર્મરજ **'નહીં લગને દેતા.'** એને કર્મની રજ લાગતી નથી. જુઓ! અહીં એકલા સમકિતનું જોર આપ્યું છે. સમજાણું કાંઈ?

सम्मत्तसलिलपवह्यो णिच्चं हिया ए पवट्टए जस्स।

कम्मं वालुयवरणं बन्धुच्चिय णासए तस्स।।७।।

.. બંધાયેલા છે.

અર્થ :- 'જિસ પુરુષકે હૃદયમેં...' પુરુષ શબ્દે આત્મા. જે કોઈ આત્માના હૃદયને વિષે એટલે અંતર આત્મામાં **'સમ્યક્ત્વરૂપી જલકા પ્રવાહ નિરન્તર પ્રવર્તમાન હૈ...'** સમ્યગ્દર્શનની શ્રદ્ધાનો પ્રવાહ-પરિણમન નિરંતર વહે છે. પૂર્ણ શુદ્ધ દ્રવ્ય ધ્રુવ ચૈતન્યમૂર્તિ (છું), એવું અંતરમાં જ્ઞાનનું ભાન થઈને સમકિતરૂપી જળનો પ્રવાહ નિરંતર પ્રવર્તે છે. એમ છે ને? **'णिच्च हियए पवट्टए' 'ઉસકે કર્મરૂપી રજ-ધૂલકા આવરણ...'** તે પુરુષને કર્મ થયું, જે વાળુ-રજનું આવરણ **'નહીં લગતા,...'** એને વેળુ લાગતી નથી. કોરા ઘડાને વેળુ ચોંટતી નથી. એમ કોરો રાગની ચીકાશ વિનાનો છે, કહે છે. આહાહા..! સમ્યગ્દર્શનનો પ્રવાહ **'सलिल'** નદી અંદર ચાલે છે. એ પ્રવાહમાં રાગની ચીકાશ છે નહિ. તેથી એને કર્મ લાગતું નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? જુઓ! આ સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપ અને એનું આ માહાત્મ્ય છે. **'કર્મરૂપી રજ-ધૂલકા આવરણ નહીં લગતા,...'** એને આવરણ થતું નથી.

વળી **'તથા પૂર્વકાલમેં જો કર્મબંધ હુઆ હૈ...'** એમ થયું ને? **'कम्मं वालुयवरणं'** નથી ચોંટતી અને **'बन्धुच्चिय णासए तस्स'** બંધાયેલા કર્મનો નાશ થાય છે. બે વાત કરી. સમજાણું કાંઈ? **'તથા પૂર્વકાલમેં જો કર્મબંધ હુઆ હો વહ ભી નાશકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ.'** એ બધું ખરતું જાય છે. સ્વરૂપ તરફનો અનુભવ, દૃષ્ટિ છે (તો) પૂર્વનો ઉદય આવે એ બધું ખરી જાય છે. હવે બંધન છે નહિ. આહાહા..! જુઓ! આ સમ્યગ્દર્શનના નિત્ય પરિણમનના પ્રવાહનું ફળ! પેલો એટલું એટલું કરે તો કહે, કંઈ લાભ નહિ. પંચમહાવ્રત (એટલે) પોતાની જાતથી વિરૂદ્ધ ભાવ-વિભાવ. આહાહા..! અહિંસા પાળે, દયા પાળે, દયા તે ધર્મની સિદ્ધિ શું કીધું? સુખની.. દયા તે સુખની વેલડી. દયા તે સુખની ખાણ. પણ કઈ દયા ઇ? તો કહે, પરની દયા તે સુખની ખાણ. ધૂળેય નથી, સાંભળને! ઇ પરદયા એ તો રાગ છે. એ રાગ તો અનંત વાર કર્યો. પેલા કહે, અનુકંપા. સસલાની દયા પાળી ત્યાં પરિત સંસાર (કર્યો). શ્વેતાંબરમાં (આવે છે). સસલું.. સસલું છે ને? ખરગોશ. ખરગોશકો હાથીકે ભવમેં બચા લિયા. પરિત સંસાર.. પરિત સંસાર. ધૂળમાંય પરિત સંસાર થાય નહિ. એ તો રાગ છે. રાગ પોતે સંસાર છે. આહાહા..! આ ભગવાનના શાસ્ત્રના નામે આવી વાતું.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- .. પણ ત્યાં તમે બધા સાંભળતા ને. 'રંગનાથભાઈ' પાસે. ઇ પૈસાવાળા કહેવાતા ગામમાં વધારે. સૌથી (મોટા) પૈસાવાળા. આ 'છોટાભાઈ' કરતાં પણ વધારે પૈસાવાળા કહેવાતા. તે દિ' આવતા ત્યારે સાંભળતા ને. આ લોકો પાસે પાંત્રીસ-ચાલીસ હજાર કહેવાય, એની પાસે ત્રીસ હજાર કહેતા. તે દિ' સાંભળેલી વાત છે. કોઈ કહે ઇ સાંભળ્યું હોય. આપણે ન્યાં ક્યાં ગણવા ગયા હતા. ખબર છે કે નહિ? એક ઘરમાં રહેતા. ખબર છે? (સંવત) ૧૯૭૧માં. પહેલા ત્યાં રહેતા. તમારા ઘરની અંદર. ઝાડની સામે. છાશ લેવા આવતા ને? છાશ. બહાર ઊભા રહે.

મુમુક્ષુ :-

ઉત્તર :- હા, કહેતા. પહેલું ઘર. ત્યાં તમે રહેતા. આ તો ૧૯૭૧ની વાત છે.

અહીં તો કહે છે, પરની દયાનો વિકલ્પ છે એ તો રાગ છે. એ પોતે સંસાર છે. એનાથી સંસાર છૂટે?

મુમુક્ષુ :- ક્યા ભવમાં?

ઉત્તર :- આ કીધું ને, હાથીના ભવમાં. ઇ વળી બીજું. ઇ 'શાંતિનાથ'નો ભવ. ઈ બીજાની વાત. આ તો એક મેઘકુમારની વાત આવે છે. ભગવાન પાસે દીક્ષા લીધી. પછી છેલ્લે પથારી મળી. સૌના ઠેબા ખાય છે, પથારીમાં સૂતા. બધા ગપેગપ. ઠેબા ખાય તે ઊંઘ ન આવી.

મુમુક્ષુ :- મુનિને ઊંઘ સિદ્ધ કરી.

ઉત્તર :- બધું સિદ્ધ કર્યું. અમુક ન હોય એટલે પછી સવારે ભગવાનને આ બધું સોંપી આપણે ઘરે ચાલ્યું જાવું. એમ. .... એય! મેઘા! શું થયું? આ હાથીના ભવમાં આવી દયા પાળીને સંસાર પરિત કર્યો. ... કરી ને? અહીં તને ...? એમ સંબોધન કર્યું છે. એય..! 'ચીમનભાઈ'! સાંભળ્યું છે કે નહિ? સાંભળ્યું છે ને? સાંભળ્યું જ હોય ને. કેમ 'ગુલાબચંદભાઈ'! સાંભળ્યું છે કે નહિ બધું? અરે...! શું તું આવ્યો? હાથીના ભવમાં તેં સંસાર પરિત કર્યો. એના અર્થમાં પણ ફેરવાળા બે-પાંચ. ઓલા પ્રાણલાલ સંસાર પરિત કર્યો નથી, સમકિત હતું માટે પરિત કર્યો છે. એવો શબ્દાર્થ છે. એમ. સમજ્યા ને? એનો અર્થ પેલો કહે, સમકિત વિના પરિત સંસાર થાય નહિ. અર્થ કહે છે એવો છે જ નહિ એનો. તેરાપંથી બધા અર્થ કરે છે એ. સમકિત વિના સંસાર પરિત કર્યો. એ બેયના અર્થમાં ફેર પાછો. 'હીરાલાલજી' હતા ને મારવાડી? એણે શબ્દાર્થમાંથી કાઢ્યું. 'અલભેણ લભેણ' સમકિતનો લાભ હતો તે તને થયો. એનો અર્થ કે સમકિતરત્નનો લાભ ત્યાં તેને નહોતો. એમ હતું. ત્યાં પણ તેં પરિત સંસાર કર્યો તો આ મારી પાસે મુનિપણું લીધું ને આ થયું. એકદમ પાછું... મુનિપણું રાખ્યું ને પછી જાઓ. બધી કલ્પિત વાતું ગોઠવી. પરની દયાથી સંસાર તૂટતા હશે કોઈ દિ'? અહીં શું કહે છે?

સમકિત સલિલ પ્રવાહ વડે. એ તો પરની દયાનો રાગ છે અને રાગની એકતાબુદ્ધિ તે તો મિથ્યાત્વ છે. 'જાદવજીભાઈ'! સાંભળ્યું છે કે નહિ? મેઘકુમારનું. બેને તો બધું બહુ સાંભળ્યું હતું. સ્થાનકવાસીમાં મોઢા આગળ હતા ને? અગ્રેસર. આવું બધું ત્યાં હોય. અરે...! માર્ગ એ નથી,

ભાઈ! એ બધી કલ્પિત કરેલી વાતું છે. આ તો વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એમ કહે છે કે જેને અંદરમાં આવી અનંત વાર ક્રિયા કરવા છતાં શુભભાવની ક્રિયા દયા, દાન ને વ્રત (કર્યા), અંતર સમ્યગ્દર્શન વિના એનો એક ભવ ઘટે નહિ. સમજાણું કાંઈ? એ.. 'શાંતિભાઈ'! એ બધું કર્યું હતું કે નહિ? ઇ પણ શાસ્ત્રો વાંચતા હતા. સાધુ, સાધ્વીને વંચાવતા હતા. 'કલકત્તા'માં.

અહીં તો કહે છે કે એવા વિકલ્પથી તો પુણ્યબંધન થાય અને ધર્મ માને, રાગને મારો સ્વભાવ માને, એ તો મિથ્યાત્વનું પંચમકાળનું કળિકલુષ પાપ છે એકલું. પંડિતજી! આહાહા..! સાધુને આહાર આપવાથી પરિત સંસાર થાય. ... વિપાકમાં છે. આહાર-પાણી દેનારો મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય, લેનાર હોય સમકિત જ્ઞાની. એને આહાર-પાણી આપે તો પરિત સંસાર થાય. પણ પરદ્રવ્યને આહાર-પાણી આપે એમાં શુભભાવ થાય, પરિત સંસાર ક્યાંથી કરતો હતો? પંડિતજી! સ્વદ્રવ્યના આશ્રય વિના પરિત સંસાર ઘટે નહિ. આહાહા..! આ પંચમકાળમાં આવા પાક્યા છે, એમ કહે છે, હોં! આમાં. જૈનાભાસ છે ને? દર્શનથી ભ્રષ્ટ થયેલા આ પંચમકાળમાં આવા બધા ભાવો કરીને ... એનાથી રહિત થઈને જે સમકિતનો પ્રવાહ જેને દૃષ્ટિમાં અંતરમાં નિરંતર વહે છે, (એને) વર્તમાન કર્મનું બંધન નથી અને પૂર્વે બાંધ્યા તે રહેતા નથી. સમજાણું કાંઈ? વસ્તુનું સ્વરૂપ આવું હોય એમાં શું કરવું? એમાં સમન્વય કઈ રીતે કરવો? એમાં પણ કાંઈક છે અને આમાં પણ કાંઈક છે. ક્યાં ગયા, 'શિવલાલભાઈ'? નથી આવ્યા 'શિવલાલભાઈ'! ... ઇ બધા જૂના માણસ છે ને. ગયા હોય ને અંદર. અપાસરે. આહા..! અરે..! અહીં ભાષા શું છે? જુઓને!

'**कलिकलुसपावरहिया**' અરે..! પંચમકાળના આવા જૈનાભાસો, એના આગ્રહ છોડીને જેણે આત્માનું જ્ઞાન ને દર્શન પ્રગટ કર્યું છે, એમ કહે છે. સમજાય છે કાંઈ? જુઓને! છઠ્ઠી ગાથામાં કહ્યું. ઇ પંચમકાળમાં પાક્યા છે ને બધા? આહાહા..! શું થાય? બાપુ! એમાં આત્માને નુકસાન છે, ભાઈ! તને ખરાબ લાગે પણ વસ્તુનું સ્વરૂપ એમ નથી. બહારના આવા શુભભાવો તો અનંતવાર કર્યા, છતાં સ્વના આશ્રયના સમ્યગ્દર્શન વિના એક પણ ભવ ઘટ્યો નહિ.

'**सम्मत्तसलिलपवहो**' કહે છે, જ્યાં અંદર એવા આગ્રહ છૂટી ગયા, સમ્યક્ આત્મા ચિદાનંદ પ્રભુ, એનું ભાન થઈને અંદરમાં પ્રતીત થઈ છે એવો સમ્યગ્દર્શનનો પ્રવાહ નિરંતર વહે છે. ... લીધું છે. સમજાણું? પડી જાય છે ને .. એવી વાત અહીં નથી લીધી. સમજાણું કાંઈ? પ્રવાહ નિરંતર પ્રવર્તે. આહા..! ... સંપ્રદાય મૂક્યા પછી આવ્યા હતા ને? ...

'ઉસકે કર્મરૂપી રજ-ધૂલકા આવરણ નહીં આતા, તથા પૂર્વકાલમેં જો કર્મબંધ હુઆ હો વહ ભી નાશકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ.'

ભાવાર્થ :- **'સમ્યક્ત્વસહિત પુરુષકો (નિરન્તર જ્ઞાનચેતનાકે સ્વામિત્વરૂપ પરિણમન હૈ ઇસલિયે) કર્મકે ઉદયસે હુએ રાગાદિક ભાવોંકા સ્વામિત્વ નહીં હોતા,...'** લ્યો. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ સ્વભાવનું જ્યાં સમ્યગ્દર્શન અનુભવથી પ્રગટ્યું એવા સમકિતીને **'કર્મકે ઉદયસે હુએ**

રાગાદિક...' આત્મામાં તો રાગ થવાનો સ્વભાવ નથી. નિમિત્તના લક્ષે ઉપાધિનો ભાવ ઉત્પન્ન થયો. એ આવે છે ને? નિમિત્ત-નૈમિત્તિક. ઉપાધિને અનુરૂપ આવે છે ને? નિમિત્ત ઉદયને અનુરૂપ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો થાય. તેનું સ્વામિત્વ નથી. ધર્મીને એનું ધણીપતું નથી. આહાહા..! ધર્મીને સ્વામીપણું તો શુદ્ધ ચૈતન્ય દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય, શુદ્ધ દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય એ એનું સ્વ અને એનો એ સ્વામી. આહાહા..! છ ખંડના રાજનો સ્વામી નહિ, છ ખંડ એણે સાધ્યા નહોતા.

'નિહાલભાઈ' કહે છે ને? એ તો અખંડ સાધતા હતા. ચક્રવર્તીએ છ ખંડ સાધ્યા ને? ના. એણે તો અખંડ આત્માને સાધ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? 'ભરત' ચક્રવર્તી વગેરે સમકિતી. (છ ખંડ) સાધ્યા જ નથી. એ રાગ આવ્યો છે એના સ્વામી નથી પછી કોને સાધે એ? આહાહા..! છ ખંડ છે ને? એની સામે અખંડ આત્મા (લીધો). ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ અખંડ ધ્રુવ, એને આરાધ્યો અને એને એણે સેવ્યો છે. ધર્મી ચક્રવર્તી એના સ્વામી છે. રાગના સ્વામી નથી. સમજાણું કાંઈ?

'ઇસલિયે કષાયોં કી તીવ્ર કલુષતાસે રહિત પરિણામ ઉજ્જવલ હોતે હૈં;...' લ્યો! તેથી કલુષતાથી રહિત એવા પરિણામ ઉજ્જવળ રહે છે. રાગનું સ્વામીપણું નથી માટે, એમ કહે છે. શુદ્ધ ચૈતન્યદ્રવ્યના ગુણ, પર્યાયનું સ્વામીપણું છે માટે પરિણામ ઉજ્જવળ રહે છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? **'ઉસે જલકી ઉપમા હૈ...**' એને જળની ઉપમા આપી.

'જૈસે-જહાં નિરન્તર જલકા પ્રવાહ બહતા હૈ વહાં બાલૂ-રેત-રજ નહીં લગતી;...' પાણીનો ધોધ પડતો હોય માથે ઘડા ઉપર, ન્યાં રજ ક્યાં આવે ચોંટવા? **'વૈસે હી...**' તૈસે જોઈએ. જૈસે છે એમાં? તૈસે જોઈએ. નવું છે? નવામાં પણ ચિહ્ન ન રાખ્યું? કોણ સુધારે પણ? જૈસે તો પહેલા આવી ગયું છે. **'જૈસે-જહાં નિરન્તર જલકા પ્રવાહ બહતા હૈ વહાં બાલૂ-રેત-રજ નહીં લગતી; વૈસે હી સમ્યક્ત્વી જીવ કર્મકે ઉદયકો ભોગતા હુઆ ભી...**' ધર્મી કર્મના ઉદયને જાણતો હોવા છતાં. ભોગવે શું ન્યાં? ભોગવે તો બહાર દેખાય ને. લોકોની ભાષા છે. સમકિતી જીવ કર્મના ઉદયની સામગ્રી ને ઉદય, રાગાદિ ભાવ, એને ભોગતા છતાં **'કર્મસે લિપ્ત નહીં હોતા.**' ભોગતાનો અર્થ એને પર્યાયમાં રાગ થાય છે એમ કહેવું એ ભોગવે છે એમ કહેવામાં આવે છે. ભોગવતો નથી. જેનો સ્વામી નથી એને ભોગવે શું?

'સમ્યક્ત્વી જીવ કર્મકે ઉદયકો ભોગતા હુઆ ભી કર્મસે લિપ્ત નહીં હોતા. તથા બાહ્ય વ્યવહારકી અપેક્ષાસે ઐસા ભી તાત્પર્ય જાનના...' શું કહે છે? જુઓ! બાહ્ય વ્યવહાર અપેક્ષાએ એવો પણ ભાવાર્થ જાણવો **'જિસકે હૃદયમેં નિરન્તર સમ્યક્ત્વરૂપી જલકા પ્રવાહ બહતા હૈ વહ સમ્યક્ત્વી પુરુષ ઇસ કલિકાલ સમ્બન્ધી વાસના અર્થાત્ કુદેવ-કુગુરુ...**' દેખો! જેની અંતર નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન શ્રદ્ધા થઈ છે એ જીવને સમકિતરૂપી જલ પ્રવાહ વહે, ત્યાં **'સમ્યક્ત્વી પુરુષ કલિકાલ સમ્બન્ધી વાસના અર્થાત્ કુદેવ-કુશાસ્ત્ર-કુગુરુકો નમસ્કારાદિરૂપ અતિચારરૂપ રજ ભી નહીં લગાતા,...**' કુદેવ, કુગુરુ ને કુશાસ્ત્ર કલ્પિત થઈને જૈનને નામે આવ્યા એને એ નમસ્કાર કરતો નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? અત્યારે તો હો-હા થઈ છે. સમન્વય કરો, સમન્વય કરો.

પચીસો વર્ષ ભગવાનના આવવાના છે. માટે કોઈ એવો બોલ કાઢશો નહિ કે જેમાં સંપ્રદાયમાં વિરોધ થાય. એવું આવે છે. વસ્તુનું સ્વરૂપ હોય એમાં બીજું શું થાય? સમજાણું? એમાં એ બધો વીતરાગનો માર્ગ એક છે. નવકારના તો ગણનારા છે બધાય. અરે..! ભાઈ! વીતરાગને નમે ઇ તો કેવો હોય? અંદર દૃષ્ટિ વીતરાગી થઈ એને વીતરાગનો આદર હોય, એ વીતરાગને વ્યવહારે નમે છે, (એમ) કહેવાય છે. આ વ્યવહારને નમે એ તો રાગને નમે છે. આહાહા..! એનું રાગમાં બહુમાન છે. અને વીતરાગને પણ એવા સ્વીકારે છે કે એની ભક્તિ કરવી, એનાથી લાભ થાય એમ ભગવાને કહ્યું છે. ઇ એમ માને છે. ભગવાનને પણ એવા માન્યા. સમજાણું કાંઈ? અમારી ભક્તિથી તમારું કલ્યાણ થશે, એમ ભગવાને કહ્યું છે. એમ કહ્યું છે નહિ, એમ માનનારા રાજી થાય. આહાહા..!

'કુદેવ-કુશાસ્ત્ર-કુગુરુ...' એમ લીધું, જોયું? દેવ, શાસ્ત્ર, ગુરુ તીન, એમ આવે છે ને? દેવ, શાસ્ત્ર, ગુરુ તીન. એટલે સામે અવળામાં આમ નાખ્યું. કુદેવને નમસ્કાર, વિનય, સાધુ માનીને આહાર-પાણી દેવા વગેરે એ **'અતિચારરૂપ રજ ભી નહીં લગાતા,...'** સેઠી! આવી જવાબદારી છે. જવાબદારી છે કે વસ્તુનું સ્વરૂપ છે એવું. જવાબદારી નહિ વસ્તુની સ્થિતિ એવી છે. એને પરનો આદર કરવાનો ભાવ (હોય નહિ). ખોટા ગુરુ, ખોટા શાસ્ત્ર, કુગુરુ ને કુદેવ. નમસ્કાર, વિનય વગેરે. **'અતિચારરૂપ રજ ભી નહીં લગાતા,...'** એવો દોષ કરતા નથી.

'તથા ઉસકે મિથ્યાત્વ સમ્બન્ધી પ્રકૃતિયોંકા આગામી બંધ ભી નહીં હોતા.' લ્યો! તેથી એને મિથ્યાત્વ સંબંધી પ્રકૃતિનો ભવિષ્યમાં બંધ પડે એવો બંધ પડતો નથી. બંધ પડતો જ નથી, એમ કહે છે. પેલા સાધારણ પરિણામ કાઢી નાખે. **'મિથ્યાત્વ સંબંધી પ્રકૃતિયોંકા આગામી બંધ ભી નહીં હોતા.'** એમ લીધું છે. પહેલા સાધારણ રાગ કીધો પણ એનો સ્વામી નથી એટલે મિથ્યાત્વનો બંધ એને ભવિષ્યમાં નથી. અસ્થિરતાનો બંધ ઇ બંધ ... વાત છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

अब कहते हैं कि – जो दर्शनभ्रष्ट हैं तथा ज्ञान चारित्रसे भ्रष्ट हैं वे स्वयं तो भ्रष्ट हैं ही परन्तु दूसरोंको भी भ्रष्ट करते हैं, – यह अनर्थ है :–

ગાથા-૮

जे दंसणेसु भट्ठा णाणे भट्ठा चरित्तभट्ठा य।
एदे भट्ठ वि भट्ठा सेसं पि जणं विणासंति।।८।।

ये दर्शनेषु भ्रष्टाः ज्ञाने भ्रष्टाः चारित्र भ्रष्टाः च।
एते भ्रष्टात् अपि भ्रष्टाः शेषं अपि जनं विनाशयंति।।८।।

દગ્ભ્રષ્ટ, જ્ઞાને ભ્રષ્ટ ને ચારિત્રમાં છે ભ્રષ્ટ જે,
તે ભ્રષ્ટથી પણ ભ્રષ્ટ છે ને નાશ અન્ય તણો કરે. ૮.

अर्थ :– जो पुरुष दर्शनमें भ्रष्ट हैं तथा ज्ञान – चारित्रमें भी भ्रष्ट हैं वे पुरुष भ्रष्टों में भी विशेष भ्रष्ट हैं। कई तो दर्शन सहित हैं किन्तु ज्ञान – चारित्र उनके नहीं हे, तथा कई अंतरंग दर्शनसे भ्रष्ट हैं तथापि ज्ञान – चारित्रका भलीभाँति पालन करते हैं; और जो दर्शन – ज्ञान – चारित्र इन तीनोंसे भ्रष्ट हैं वे तो अत्यन्त भ्रष्ट हैं; वे स्वयं तो भ्रष्ट हैं ही परन्तु शेष अर्थात् अपने अतिरिक्त अन्य जनोंको भी नष्ट करते हैं।

भावार्थ :– यहाँ सामान्य वचन है इसलिये ऐसा भी आशय सूचित करता है कि सत्यार्थ श्रद्धान, ज्ञान, चारित्र तो दूर ही रहा, जो अपने मतकी श्रद्धा, ज्ञान, आचरणसे भी भ्रष्ट हैं वे तो निरर्गल स्वेच्छाचारी हैं। वे स्वयं भ्रष्ट हैं उसी प्रकार अन्य लोगोंको उपदेशादिक द्वारा भ्रष्ट करते हैं, तथा उनकी प्रवृत्ति देखकर लोग स्वयमेव भ्रष्ट होते हैं, इसलिये ऐसे तीव्रकषायी निषिद्ध हैं; उनकी संगति करना भी उचित नहीं है।।८।।

ગાથા-૮ ઉપર પ્રવચન

'આગે કહતે હૈં કિ-જો દર્શનભ્રષ્ટ હૈ તથા જ્ઞાનચારિત્રસે ભી ભ્રષ્ટ હૈ...' જે કોઈ સમકિતથી ભ્રષ્ટ છે એ તો જ્ઞાન ને ચારિત્રથી પણ ભ્રષ્ટ છે. જૈનશાસન સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ કહેલો નિર્ગ્રંથ માર્ગ, દિગંબર મુદ્રા, વીતરાગભાવવાળું નિર્ગ્રંથ તત્ત્વ, એનાથી જે ભ્રષ્ટ છે એ તો જ્ઞાન ને ચારિત્ર ને બધાથી ભ્રષ્ટ છે. એનું જ્ઞાન પણ સાચું હોય નહિ, એનું ચારિત્ર પણ સાચું હોય નહિ. ભારે કામ પાકું છે. **'વે સ્વયં તો ભ્રષ્ટ હૈં હી પરન્તુ દૂસરોંકો ભી ભ્રષ્ટ કરતે હૈં...'** ઊંધી શ્રદ્ધા, ઊંધી પ્રરૂપણા કરી બીજાને પણ એ લગાવી દે. આ માર્ગ છે, આવો માર્ગ છે, પંચમકાળમાં પણ આવો માર્ગ છે. ચોથા કાળની વાતું કરવી પંચમકાળમાં? વળી એમ કહે. પંચમ, ચોથાની વાત જ ક્યાં છે? આ તો આત્માની વાત છે. એને કાળ-બાળ ક્યાં નડતો હતો? શુદ્ધઉપયોગીની જ વાત કરે છે. ચોથા આરાની. એમ કહે છે. શુભભાવની વાત પંચમકાળમાં જે કરે એ તો કરતા જ નથી. એનાથી લાભ થાય, એમ. આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, જે કોઈ દર્શનથી ભ્રષ્ટ છે એ જ્ઞાન, ચારિત્રથી પણ ભ્રષ્ટ જ છે. એનું જ્ઞાન પણ ભ્રષ્ટ છે અને એનું ચારિત્ર પણ જૂઠું છે. **'વે સ્વયં તો ભ્રષ્ટ હોતે હૈં હી પરન્તુ દૂસરોંકો ભી ભ્રષ્ટ કરતે હૈં-યહ અનર્થ હૈ :-'** આહા..! એ વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)